

RENASANČNA
LJUBEZEN

Razdalja, bližina med nama,
združitve semen in letnih časov
in vpijanje mavrice in vsega, kar se dotika
tebe, in vsega, kar se dotika mene,
kar nosi vrtinec sladkega cvetja,
pomladnega ognja, kar je razvezano,
večno od bolečine in naju loči:
o meč časa! in ta razdalja,
ki naju združi, je razdalja
večnosti in smrti v njej,
je razdalja, pred katero ugasnejo
dobe in skopnijo dnevi in ni več ur ne
življenja, ni več smrti, ki se je nekoč
skrivala za vsakim vogalom,
za vsakim drevesom: vse,
kar čutim, kar vidim, kar dihnem,
vse, v čemer sva eno, je globel brez povratka,
je svilena zastava, stkana,
vihrava, in njena konica, ko napoči čas,
je drobec in veselje: in tu sva sama,
sama v sebi in drug v drugem, samo še tu,
v obokani svetlobi renesančne dvorane
in njenih luči, ki se križajo in medlijo,
ki so za vsem in pred vsem,
in kjer je ljubezen smrt in dah
ustnic na belem, steklenem čelu smrt.

Norbert
Javšovec

Ules

I.

Dežne kaplje so padale na tretji
planet sončnega sistema in povzro-
čile, da je že mračno okolje postalo
še bolj mračno. U.-ja vse to ni mo-
tilo. Stal je oprt na lopato in gledal
predse, vendar ni videl kupa pre-
moga. Vedel je le, da je nekje pred
njim. Ostal mu je v spominu takšen,
kakršen je bil pred uro, dvema. Bila
je noč. To povem zato, da ne bi kdo
mislil, da je U. slep. Tako dejstvo bi
popolnoma spremenilo tok dogod-

kov, kar mi pa ne bi bilo všeč. U. v vsem svojem življenju ni imel težav z vidom in še nikoli ni čutil fiziološke potrebe po očalih. Mislim, da so zdaj tudi skrajni skeptiki prepričani, da U. vidi dobro. Po kratkem premisleku je ugotovil, da je pred njim še dvesto kilogramov premoga. Dvajset minut bo še moral stati na dežju, če je upošteval deset minut za cigareto, ki jo bo pokadil, ko bo napolnil vrečo. U. je zelo pozabljiv, zato mu cigareta služi dvojnemu namenu — hedonističnemu in kot računalo.

Npr.:

3 pokajene cigarete — 3 napolnjene vreče.

Njegovo dnevno delo je obsegalo šest vreč. Normo si je postavil sam. Izračunal je, da bo v tristo trinajstih dneh zaslužil dovolj denarja, da bo lahko preživel tri mesece na morju. Od računa pa do deževnega dne, ko ga je od doma ločilo sto kil premoga, je preteklo pet let. Vsako leto je hotel uresničiti svoj načrt, a mu ni uspelo. Žal mu je bilo še tako majhne grude premoga, ki bi jo bil izgubil. Krivi so bili tudi njegovi stalni odjemalci, ki so ga prosili, rotili, moledovali itd., naj jim pripelje premog. Oboje pa ne bi zadostovalo, da bi U.-ja zadržalo doma. Ni bil požrešen na denar niti človekoljuben. Sramoval se je tretjega odločilnega vzroka. Še sam sebi ga je skušal zatajiti. Prvič v svojem življenju je čutil, da so ljudje odvisni od njega, da ga potrebujejo, da ga pričakujejo.

U. je napolnil šesto vrečo dneva, jo naložil na kolo in jo mahnil skozi vrata z napisom vstop nezaposlenim strogo prepovedan. Dež je prenehal padati, kar je U.-ja motilo. Želel si je, da bi se vreme poslabšalo in bi povpraševanje po premogu bilo še večje. Zavedal se je, da ima že zdaj preveč kupcev in mora presneto paziti, komu vsak dan pelje premog, da ne bi koga prikrajšal zanj. To bi se hitro razvedelo in že bi ga gledali postrani. Njegov slabi spomin mu je bil velika ovira, vendar si je znal pomagati. Naredil je vozni red, s katerega je lahko razbral, komu mora peljati vreče. Bil je zelo ponosen nanj. Žal mu je bilo le, da ga ni mogel nobenemu pokazati. Imel ni nobenega znanca razen kupcev, njih pa je poznal bežno. Gotovo bi se jim zdelo vsiljivo, ko bi jih nadlegoval s tako malenkostjo. Vozni red v U.-jevi zgodbi ne igra pomembne vloge, vendar mu je zelo pri srcu in sem ga moral omeniti. Prečkal je cesto tam, kjer je bilo prepovedano. Tega ni naredil namenoma ali v posmeh družbenemu redu, ampak iz nevednosti. Ni si znal razlagati pomena barvnih lučk na križišču. Kot vsaka novotarija so se mu zdele nevarne in se jih je raje izogibal. Čakal je na pločniku toliko časa, da ni videl v bližini nobenega avtomobila, nato je z eno roko prijel vrečo z drugo pa kolo ter jo mahnil čez cesto. Bil je zelo potrpežljiv, čeprav je moral čakati pol ure na svojo priložnost. Ni se jezil na voznike, bolj rečeno, ni se jezil na kovinske škatle, saj jih je enačil z vozniki. Prispel je do zadnjega odjemalca. Raztovoril je kolo in ga prislonil k ograji. Nato je dvakrat pozvonil. Pričakoval je, da se bodo vrata vsak čas odprla in prikazal se bo, njemu znan, obraz Majcenove. Bila je zelo zajetna žena, in to mu je bilo všeč. Ni maral žen, ki so take kot fantje. Nikoli se ni pritoževala nad težo vreče, ko sta jo nosila v klet. Ni hotel, da bi mu pomagala, toda ona je vztrajala pri svojem. Zanj je bila to večerna gimnastika, kot je sama dejala. U. je zaman čakal na Majcenčko. Hišna vrata so ostala zaprta kljub

njegovemu šestkratnemu zvonjenju. Poskusiti bi moral s Sezam odpri se, vendar mu je manjkala domišljija. Prižgal je vžigalico in skrbno preiskal vrata po sporočilu ali znaku, ki bi mu odgovoril na vprašanje, kaj je z Majcenčko. Vsi njegovi naporji so bili zaman. Opeknel si je kazalec in palec, našel pa ni ničesar. Kaj zdaj? je bilo prvo, kar mu je šinilo skozi glavo. Vreče ni mogel pustiti pred vrati. Lahko bi jo ukradli in sploh, Majcenova je ne bi mogla sama spraviti v klet. Komu drugemu je ni mogel peljati, ker bi moral spreminiti ves vozni red. Preostalo mu je samo eno, moral jo je peljati domov in jo naslednjega dne spet pripeljati. Na poti domov se ni zgodilo nič, kar bi vplivalo na zgodbo.

U. je stanoval v leseni baraki, ki je obsegala sobo in verando. Slednjo je uredil kot golobnjak, vendar v njej ni imel golobov. Zakaj? Imel je omaro, ki jo je lahko postavil pred vhodna ali verandna vrata. Izbral je drugo možnost, ker je bil prestar, da bi vsak dan skakal skozi okno. Poleg omare je imel v sobi še mizo, peč in stol, ki mu je nadomeščal posteljo. U. ni mogel zaspati leže, nikoli ni poskušal, morda kot otrok, vendar se tega ni spominjal več. Stol je bil prava mojstrovina udobnosti. Prilagojen je bil oblikam njegovih telesnih delov, njegovim željam. U. ni maral, da je sedež mehak, hotel je, da se upira teži in le počasi popušča. Nasprotno pa je zelo cenil mehke stranice, na katere je naslanjal glavo. Stol je bil zanj kot človek, samo da ni govoril. Bil pa je odličen poslušalec in se je z vsem strinjal ali ne, odvisno od tega, kako si je U. razlagal molk. Ponavadi mu je stol v začetku njunega pogovora oporekal, toda počasi sta se sporazumela in izkazalo se je, da sta oba enakih misli. Zgodilo se je tudi, da sta se skregala in je U. moral spati na tleh.

Ko je odklenil vrata in postavil vrečo k peči, se je obrnil k stolu, kot da pričakuje njegov pozdrav.

»Kaj pa tako gledaš, saj vendar vidiš, da je ni bilo doma. Misliš, da sem vrečo za šalo odvlekel domov!«

Pogledal je stol.

»Kaj pa jaz vem, kje je bila! Morda je samo skočila k sosedi . . .«

Usedel se je in priprl oči.

»Ne, pustila ni nobenega sporočila. Povsod sem iskal, pa ni bilo ničesar. Moral bi jo počakati. Bil sem prepričan, da je gospa Majcenova dobra žena, zdaj pa vidim, da je hinavka. Kako se mi je dobrikala! Ni dolgo, ko me je povabila na kavo, saj sem ti pravil, in mi povedala, kako ji je hudo brez moža. Toliko, da ji nisem tiste vreče podaril. Kako se človek . . .«

Zmotilo ga je klokotanje kave. Nalil si jo je v svojo ljubljeno skodelico z odlomljeno ročko.

»Misliš, da sem preveč strog z Majcenčko! Pozabljaš, da zaradi te preklete vreče še jutri ne bom imel miru . . .«

Posvetil se je rogljičku, ki ga je namočil v kavo. Počakal je, da je nabreknil od tekočine in si ga je šele potem potisnil v usta.

»Ves dan ni nihče govoril z menoj. Tako sem se veselil na njene besede in zdaj me je še ona pustila na cedilu. Najraje bi šel na cesto in komu storil kaj žalega. Morda bi me ozmerjal. Kako bi mi to prijalo, samo majhna psovka, hudič te vzemi ali izgini, pasji sin! Jutri, jutri . . . Toliko časa je do

tega jutri. Kaj naj počnem? Lahko bi igrala šah. Saj res, popolnoma sem pozabil, da sem iz njega naredil posodo za golobjo hrano. Narisal bom polje na papir. Samo . . . kje so figure?«

Skočil je s stola in pričel iskati. Vnema ga je po nekaj začetnih neuspehah minila.

»Bolje bi bil storil, ko bi bil vrečo peljal komu drugemu in bi zdaj naredil nov vozni red. Lahko bi preštel denar. Kaj če bi bral? Dobra zamisel, samo kaj! Nič tiskanega ni pri hiši. Brezupno je!«

Ni bil utrujen, kljub temu pa preslab, da bi uresničil svoje zamisli. Apatično je strmel na kromirane dele peči in razžarjeno ploščo.

»Kaj bova delala jutri, a? Moram najti figure. Igrala bova. Da ne vem, kako se igra! Seveda vem, in če ne, kaj pa to spremeni? Čas bo minil. Moram si kupiti knjigo ali vsaj časopis, nekaj tiskanega pač. Potem mi bo laže, lahko se bom umaknil. Ko bi vsaj ti govoril!«

Usedel se je ob peči na tla, glavo je naslonil na deske ter gledal pod strop, kjer je gorela žarnica. Izklopil je stikalo, ga vklopil in spet izklopil. Soba se je potopila v temo. Okno je bilo zalepljeno s črnim ovojnim papirjem, ogenj v peči je ugašal. Pričel je hoditi po sobi. Bil je privajen na okolje, tako da se niti enkrat ni zaletel. Hodil je tako dolgo, da je bil na smrt utrujen in je lahko zaspal. U. je bil zelo bolehen in je moral biti previden, da se ni preveč utrudil. Da se mu ni zavrtele v glavi, je večkrat menjal smer. Hodil je v smeri urnega kazalca, nato pa v obratni smeri, enkrat z obrazom obrnjenim v smeri gibanja, nato pa s hrbtom. Včasih je hodil v smeri leve roke, nato pa v smeri desne. Ponavadi je po taki hoji tudi zaspal. Tega dne ni nič pomagalo. Preveč je bil razburjen. Že po prvih korakih je opazil, da ne bo zaspal, kljub temu pa je hodil še naprej. Ustavil se je pred omaro, jo odprl in segel na polico, ki mu je bila najbližja. Z nje je vzel predmet, ki ga pa s prsti ni mogel prepoznati. Postavil ga je nazaj in segel polico višje. Bila je prazna. Odprl je drugi del omare. Tu je otipal nekaj mehkega, mokrega — vrečo. Nadaljeval je svojo pot in se uspešno izmaknil odprtih vratom omare, kar ga je spravilo v boljšo voljo. Nažgal si je cigareto in hlastno vdihoval dim. Čutil je, kako mu je napolnil pljučne mehurčke. Roki sta se mu pričeli potiti. To se mu je zgodilo pri vsaki cigareti in ga ne bi posebej vznemirilo, toda poleg tega sta se mu še tresli. Usedel se je, da bi se pomiril. Zdaj sta se mu pričeli tresti še nogi. Prižgal je luč. Odprl je vodno pipo in čakal, da se je napolnilo korito. Sklonil se je nadenj. V svojem obrazu ni opazil nobenega znaka, iz katerega bi bilo razvidno, zakaj se počuti slabo. Udaril je po vodni gladini in prikazen, ki ga je gledala, je izginila. Voda se je umirila in spet je vanj bolščal stavec. Pljunil mu je na nos. Stavec mu je pomežiknil in se cinično nasmehnil. Še enkrat ga je pljunil — tokrat na čelo. Še zmeraj se mu je posmehoval. U. se je ujezil in odčepil korito. Z naslodo je opazoval, kako je se stavec kremžil in popolnoma izginil v okrogli odprtini. Zdelo se mu je, da ga stavec še zmeraj opazuje. Odprl je pipo in pustil, da je voda odtekala. Hotel ga je odplakniti globlje v kanalizacijo. Spoznal je, da voda ni primerna. Bolje bi bilo, da bi vzel kislino, ki bi mu razžrla obraz in še posebej njegove drobne posmehljive oči. Ni se mogel premagati. Začepil je korito in nestrpno čakal na

trenutek, ko bo zagledal starca. Užival je, ko je gledal v vodo in določal mesto, kje se bo prikazal. Kot iz nič je bil pred njim. Ni se smejal, kot se smejejo navadni ljudje, da razširijo ustnice in pokažejo bolj ali manj bele zobe, ne, smejale so se mu le oči. U. je videl, da ga starec zaničuje, opazil pa je tudi svojo nebogljenost. Starec ga je prekašal v vseh ozirih. Še huje kot prej je občutil svojo samoto in nepomembnost. Maska v koritu je bila na boljšem kot on, ki jo je ustvaril. Lahko jo je uničil z eno roko. Gotovo pa ji je bilo vseeno. Svojega položaja pa tudi ne bi izboljšal, ostal bi enako nič kot prej. Starec ga je razburil, koga pa je lahko vznemiril on? Kup premoga? Krpo? Nekako je vendar moral pokazati starcu, da je on glavni. Primaknil si je stol in stopil nanj. Z urnimi prijemi si je odpel razporo na hlačah. Čutil je, kako je odvečna voda odtekala iz njegovega telesa. Starec je porumenel, pena mu je pokrivala obraz. U. je bil prepričan, da ga je pokončal, vendar ni bilo tako. V razburjenosti niti opazil ni, da je starec izginil že takrat, ko je stopil na stol. Sklonil se je nad korito, da bi občudoval svojo zmago, in zagledal starca. U. se je vdal. Odčepil je korito, vendar brez vneme, ki jo je kazal prej. Mlahavo je sedel na stol. V njem je raslo spoznanje, da je z zadnjim dejanjem še bolj poslabšal svoj položaj. Osramolil je sam sebe. Vedel se je kot otrok, ko je hotel premagati svojo zrcalno sliko. Rešiti se je hotel samote in se je še globlje potopil vanjo. Lahko je naredil, karkoli je želel, nihče se ni zmenil zanj. Ostal je sam, brez odgovornosti, brez zagovora, brez kazni. Srečen bi bil, če bi ga kdo nadrl, svinja, kako se vedeš, ga brcnil, udaril v obraz. Bil bi kaznovan.

Obšla ga je slabost. Imel je občutek, da mu naraščajo telesne okončine. Pred očmi se mu je zmehljalo. Prisilil se je, da je vstal in pričel hoditi. Bal se je, da bo oslabil in ne bo več mogel vstati. Kaj bo potem z njim? Še davi je mislil, da ga bodo pogrešali odjemalci, toda zdaj se mu je že zdelo negotovo. Majcenčko je imel najraje in bil je prepričan, da bi ona prva poizvedovala, če bi se mu kaj pripetilo. Crknil bo, pa ne bo nihče vedel, dokler jih nanj ne bo opozoril vonj. Ljudje težko prenašajo smrad, laže krivico, ta v njihovih čutilih ne zapusti sledu. Na vse je pomislil, samo na konec je pozabil. Ni ga pričakoval tako hitro.

»Kaj praviš, stolček, bom še kdaj videl postajo?«

Prijel se je za naslonjalo, da bi se odpočil.

»Moral bi imeti golobe. Če bi crknil, jih ne bi nihče krmil in gotovo bi se komu zasmilili. Prijavil bi društvu za varstvo živali ali bi kar sam ukrepal. Odnos do živali — zrcalo tvojega značaja. Zdaj je že, kar je. Kaj praviš, stolček? Molčiš! Bolje tako, bolje...«

Nadaljeval je pot okoli stola, mimo peči in omare. Ni smel zaspati. Ste že kdaj poskusili prebedeti noč. Ni prejetno. Čakaš na zarjo, pa je ni, šteješ udarce zvona. Na deželi je nočna godba bolj pestra. Naša zgodba se dogaja v mestu in U. ni bil deležen te pestrosti. Tudi zvon ga ni zanimal. Čakal je na pisk dizlovke. Ta zvok mu je podvojil otožnost, toda obenem mu je puščal majhno možnost, da zapusti svoje okolje, da se osvobodi okovov, s katerimi je prikovan v samoto. Zmerom si je želel, da bi se usedel v vagon in pustil za sabo preteklost. Večkrat se je že odločil: jutri pojdem!

Naslednjega dne je zgodaj vstal, da bi vse pripravil za pot. V velik kovček je nametal vse, kar mu je prišlo v roke. Hišnemu svetu je napisal pismo, vanj dal najemnino za ves mesec in stanovanjske ključe ter ga vrgel v predsednikov poštni nabiralnik. Najdlje, kar je prišel, je bilo do postaje. Tam si je premislil. Ni vedel, kam naj gre. Potem se je spomnil na kup malenkosti, ki bi jih pred odhodom moral urediti in za katere ni imel več časa. Svoje potovanje je odložil za dan in se vrnil. Jezen je bil, ker je moral pismo vzeti iz nabiralnika. Bilo je težavno. Ključa ni imel. V odpiranju ključavnice pa je bil neroden, še s ključem je težko odprl vežna vrata. Skozi špranjo, ki jo ima vsak nabiralnik, ni mogel potisniti roke. Vanjo je spravil le dva prsta, ki pa sta bila prekratka, da bi dosegel pismo. Pomagal si je s tresko ali svinčnikom, s katerim je bezal v spodnjo odprtino nabiralnika, ki je namenjena, da vsakdo vidi, da je dobil pošto in mu ni potrebno zaman odklepiti in zaklepiti vratc. Pismo je moralo biti naslonjeno z zgornjim koncem na zadnji steni, s spodnjim pa na prednji. Nato je skozi srednjo spodnjo odprtino porinil tresko in pismo počasi približeval prstoma druge roke, ki ju je porinil skozi zgornjo razporo. Moral je zelo hiteti, ker se je bal, da bi ga kdo zalotil. Seveda bi lahko vse pojasnil. Rekel bi, da ga je pomotoma vrgel v nabiralnik. Na pismu ni bilo naslova, morali bi ga odpreti, ključiči bi dokazali, da je pismo res njegovo. Zagotovo bi ga vprašali, kam hoče poslati ključe itd.. Hotel se je izogniti vprašanjem. Zmerom, ko je zaslišal šum, ki ga ni sam povzročil, je potegnil roko iz nabiralnika, trsko pa skril v žep. Počakal je nekoliko časa in ponavadi se je izkazalo, da ni nobene nevarnosti. Jezil se je, ker se je prenačil. Pismo se je že dotikalo konic njegovih prstov pa ga je izpustil. Ob osmih je oživela hiša in še počasneje je napredoval. Mučil ga je tudi strah, da bo prišel predsednik in opazil pismo. Rešen bi bil strahu in dela, toda moral bi vse razložiti. Kot se je poznal, tega ne bi naredil spretno. Predsednik ga ne bi razumel in stvar bi se še bolj zapletla. Včasih se je tako ujezil, da se je hotel dokončno odpeljati iz svojega mesta, toda ostal je doma. Ko je pismo zbežal do prstov, ga je z njima kot s pinceto potegnil iz reže. Prsta sta bila popraskana in na členkih odrgnjena do kosti. Doma si je roko obvezal in živel naprej, kot da se ni nič zgodilo. Vsakdanjost je spremenil, ko se je znova odpravil na postajo. Zaradi rednosti svojih pobegov (vrstili so se vsake tri mesece) tudi ti niso več pomenili spremembe. Že tisti dan, ko se je odločil, da se bo odpeljal, je vedel, kako se bo vse končalo. Vseeno pa je naslednjega dne šel na postajo.

Poznal je vsako podrobnost svojega življenja. Pobege, nabiranje premoega, samoto, vse. Ni si mogel predstavljati, da se bo kaj spremenilo. Na osebo ali dogodek, ki spreminja tok dogodkov v romanih, filmih, dramah, življenju, ni računal niti ni vedel, da obstaja, ker še nikoli ni prebral, videl, doživel tovrstne stvari. Bil je odvisen od svoje domišljije, ki pa mu ni dopuščala razkošnosti. Živel je, ker ni vedel, kaj bi drugega naredil kot to. Ste pomislili na samomor? Ni se ukvarjal s to mislijo. Ne vem, kako bi se vedel, če bi njegove sive celice obdelale to snov. Lahko bi misel ovrgel kot absurdno ali bi jo pa popolnoma osvojil in jo potem imel za nov pobeg iz samote, z razliko, da ni vrnitve. Reagirjal bi tako, kot bi mu narekovalo

duševno stanje. Napak je storil, ko si ni nabavil golobov. Ti bi izpolnili njegovo življenje. Imel je premog, toda neživa materija mu ni mogla pomagati. Potrebovala je več milijonov let, da je postala taka, kot je, in ni mogel pričakovati, da bi se njemu na ljubo spremenila v nekaj letih. Za golobe veljajo hitrejši zakoni narave. Imel bi koga, ki bi mu lahko izkazal svojo ljubezen in bi bil deležen hvaležnosti — živalske.

Zaslišal je pisk lokomotive. Imel je občutek, da ga nekaj duši, ni pa vedel, ali je nova oblika telesne slabosti ali pa je samo pisk zbudil otožnost v njem. Koža se mu je naježila. Čutil je, kako mu nekaj hladnega leze po hrbtu navzgor. Tresla ga je mrzlica. Pospešil je korak, da bi se ogrel. V trenutku se je spomnil, da je pozabil večerjati. Kako je mogel nekaj takega pozabiti! Odgovor je bil preprost: Majcenčka.

»Mislil sem že, da me bo konec, pa samo jedel nisem. Kako sem nor! Taka babnica me že ne bo spravila pod rušo. Upam, da ne bo prišlo tako daleč, da bi si moral napraviti urnik za vsako malenkost. Dovolj dela imam s premogom. Ne morem si zapomniti niti teh pet ku . . . ne vem niti, koliko jih je. Kaj praviš ti k temu?

Vprašujoče je pogledal stol, ki mu ni odgovoril, kot bi tudi pričakovali od stola. Vseeno pa ga je U. razumel ali si vsaj domišljjal, da ga razume.

»Praviš, da sem bolan. Kako moreš kaj takega trditi! Sam si videl, da sem pozabil jesti. To je edini vzrok. Da sam sebi lažem! Ne bom se prepiral s teboj. Jedel bom in ti dokazal, da se motiš.«

Stopil je k omari in začel iskati hrano. Imel je navado, da je v omaro deval hrano za ves teden. Police, na katerih je ležala, je razdelil na sedem delov, vsak del pa še na tri prostore (za zajtrk, kosilo in večerjo). Ta razdelitev mu je preprečila, da bi bil zaužil več hrane, kot je mislil, da potrebuje. Napočil je trenutek, da opišem omaro, ki ni neposredno kot stol povezana z U.-jevim življenjem, je le neke vrste opazovalec, morda tudi U.-jev nasprotnik. Omara je bila lesena škatla, ki je bila tako visoka, da U. ni segel do vrha, če je stegnil roke in stopil na prste. Dolga je bila približno tako kot visoka. Znotraj je bila razdeljena s policami, ki jih je U. lahko predstavljal, tako da je premaknil palico, na kateri je počivala deska, v višjo ali nižjo lego. Police so bile pokrite z ovojnim papirjem. Na dnu omare je imel zložene vreče in lopato. Na prvi polici je shranjeval hrano. To zapovrstje ni bilo naključno. Bil je trdno prepričan, da je hrana zrasla iz njegovega dela, kar ni povsem držalo. Že nekaj let je prejemal pokojnino, ki ni imela nobene zveze z zbiranjem premoga. Spet dokaz nezanesljive duhovne materije. V srednjem delu je hranil obleko — perilo, srajci, hlače in suknjič. Ta del je bil prepojen z naftalinom. Zanj je bilo nemoralno, da bi vso svojo garderobo prepustil na milost in nemilost moljem. Na teh živalcah je preizkušal svojo duhovno moč. Zdelo se mu je nemogoče, da bi ga metulj, ki nima niti milijoninke njegovih možganov, prekosil in mu požrl obleko. Predzadnja polica je bila prazna. Na zadnji, kamor U. ni segel in ni vedel, kako je tja lahko sploh kaj postavil, ne da bi uporabil lestve, ki pa je ni imel, so stale konzerve. Oboževal jih je, obenem pa jih je mrzil, ker so bile ošabne. Zmerom, ko jih je zagledal, so ga navdajale z mešanimi

občutki. Večkrat jih je že poskusil ogovoriti — zaman. Kričal je nanje, jih ozmerjal, te pa niso kazale nobenega učinka. Nobena njegova grožnja, prošnja jih ni dosegla. Hotel jih je z lopato vreči s police. Vendar dlje kot do poskusa ni prišel. V zadnjem trenutku si je premislil. Ni jim mogel do živega.

Predalček, v katerem je U. iskal hrano, je bil prazen. Domneval je, da jo je v svoji ihtavosti položil na drugo polico. Preiskati je hotel vso omaro, takrat pa je zagledal konzerve. Zaloputnil je vrata, a jim ni mogel ubežati. Bile so pred njim, za njim, povsod. Iz vogalov sobe so lezle proti njemu in ga dušile. S hladno vodo si je umil obraz in prikazni so izginile. Odhitel je k omari, jo odprl in se zarežal. Pogled na pločevinaste škatle ga je pomiril. Bal se je že, da jih ne bo več. Mrzil jih je, toda brez njih ni mogel živeti. Obstajal je še majhen up, da jih bo kdaj vendarle dosegel.

»Kaj je le danes za mano? Vsaka stvar mi spodleti. Kaj praviš, stolček? Da je vsak dan enak! Dokler me potrebujete, sem vam dober, ko bi pa jaz kaj hotel od vas, me pa ne poznate. Še huje, strežete mi celo po življenju. Kakšen je ta svet! Sami smo krivi, da je tak. Vsak misli samo nase. Poglej si samo Majcenčko. Zdaj vem! Skozi zastor me je opazovala, ko sem prišel. Nikamor ni šla. Vedela je, da sem pred vrati in ni hotela odpreti. Ni pa mi bila sposobna to povedati v obraz. Ne bom ji več nosil premoga! Še uslugo ji bom naredil s tem. Kaj mi mar! Nobenemu ga ne bom več nosil. Naj me še toliko prosijo, ostal bom pri svojem. Ni potrebno, da jim povem pravi vzrok. Prestar sem, bom rekel.«

Stopil je k steni, kjer je visel vozni red, ga snel in vrgel v peč. Opazoval je, kako so zublji lakomno požirali papir. Ostal je le kupček črne gmote, ki se je sesula v prah. Žal mu je bilo zanj. Zakuril je svojo edino povezavo s svetom. Njegovi upi v boljšo prihodnost so se sesuli v pepel.

»Pomagaj mi! Kaj naj naredim zdaj? Povej mi, poveeeej!«

Čutil je, kako se je v njem nekaj porušilo. Ste že imeli kdaj tak občutek? Nekaj velikega ste pričakovali od dneva in potem je potekel kot vsak drug. U. je zgrabil za ogrebač in začel z vso silo udrihati po žerjavici. Iskro so mu zasmodile kosmato roko. V svojem besu ni čutil ničesar. Videl je le rdečo gmoto, ki se je drobila pod njegovimi udarci. Hitro se je utrudil. Ves zasopihan se je zvalil v naslonjač. Ni dobil dovolj kisika, zato je sunkovito odpiral usta in hlatal po zraku. Vsakič, ko je hlatal, je z zgornjo čeljustjo udaril po spodnji kot pes, ki lovi nadležen mrčes. Odpel si je srce, da bi laže dihal. Skušal je zajeti zrak samo skozi nos, vendar ga je bilo premalo. Postalo mu je slabo kot potapljaču, ki je že predolgo pod vodo. Srce mu je razbijalo v grlu, glavi, želodcu itd. . . Po sobi se je razlegalo bobnenje črpalke, ki je dovajala kri njegovemu telesu. Prste je zasadil v stranice stola. Počasi se je njegovo telo umirilo. Obležal je kot mrtev. Glava mu je zdrsnila na ramo. . . Iz kotičkov ust mu je tekla kri, pomešana s slino. U. je hotel spregovoriti, iztisnil pa je le nekaj nerazumljivih glasov. Z vso silo, ki jo je še imel, se je zravnaval in si z rokavom obrisal usta. Neverno je bolščal v rdeč madež na svetli tkanini. Spoznal je, da se je ugriznil v ustnice.

»Zakaj sem ga le zažgal? Zgorel je tako kot navaden kos papirja. Stalo me je mnogo truda, da sem ga naredil. Zveni noro, a bil sem prepričan, da ne bo zgorel. Vsaj uprl bi se lahko! Napravil si bom novega. Zdaj si . . .«

Poskusil je vstati, vendar ga telesni deli niso ubogali. Niti tako daleč ni prišel, da bi bil noge postavil na tla. Premetaval se je v stolu, se odganjal z rokami, vstati ni mogel. Odločil se je, da si bo nekoliko odpočil, nato pa poskusil znova. Taka tolažba je bila zanj zelo koristna, saj jo je v kratkem pozabil za zmerom.

II.

Umril bom. Najkasneje v sedmih dneh, če lahko verjamem znanstvenikom, ki trdijo, da človek lahko brez hrane živi le sedem dni. Morda pa to zame ne drži. Zmerom sem bil zadovoljen z majhnim. Zakaj bi se moril, pomagal mi ne bo nihče, če zdržim dva, tri ali osem dni. Ne morem se premikati. Niti ust ne morem odpreti, da bi zakričal, kar bi pa bilo brezupno, ker ne bi nobenega priklical na pomoč. Samo diham še. Kako dolgo? Rad bi spremenil položaj glave, pa ne gre. Vidim le kos stropa, ki ga luč dela še bolj odvratnega. Pajčevina je v kotu. Škoda, da ni pajka. Po vsej verjetnosti ga moti luč in se je zavlekel v svojo luknjo ter spi, če pajki sploh spijo. Nečesa sem se spomnil. Pred leti sem videl enako pajčevino, morda je bila ista. Ne, v tej sobi takrat nisem stanoval, morda . . . ni važno. Na tisti je ždel pajek križevец, ne, to si samo domišljam, ni bil križevец, bil je čisto navaden pajek, brez imena. Opazoval je svojo žrtev. Muha je že nekaj časa krožila okoli mreže. Zakaj? Morda je hotela izzivati nevarnost. Ne bi rekel, da je muha sposobna takega miselnega dela. Zmerom bliže jo je obletala. Že nekajkrat sem mislil, da se bo ujela vanjo, pa se ni. Spet jo je obletala, dosti dlje kot pred kratkim. Ko je bila na višini mreže, se je obrnila, naredila je majhen polkrog proti njej, takrat se je zgodilo — ujela se je vanjo. Pajek je moral čutiti, da se je nekaj ujelo v njegovo past, toda ni se zmenil. Pustil je muho, da se je borila z mrežo in se še bolj zapletla vanjo. Kaj je bilo potem z njo? Čudno, pozabil sem. Zdaj se mi zdi celo neverjetno, da sem doživel to. Morda sem si ob pogledu na pajčevino samo domišljal, da sem videl tak boj. Tudi jaz bi se moral nekako upreti usodi. Z rokami bi se moral trdno oprijeti stola, se privzdigniti in odriniti. Padel bi na tla in se splazil do vrat. Sama slepila, niti s prstom ne morem migniti. Če bi zdaj kdo stal pred vrati, ga ne bi mogel priklicati. Mislil bi, da ni nobenega doma. Moram zapreti oči. Ta belina me je popolnoma oslepila. Tako je bolje. Tema. Lahko bi bilo še slabše, kot je. Nad svojim ležiščem se ne morem pritoževati. Samo moja lega je nerodna. Roke so mi odmrle. Zebe me. Moral bi zakuriti. Ha, domislil se samih stvari, ki so neizvedljive. Bolje, da se ne skušam več spomniti, kako bi si pomagal. Naj bo, kar je! Vse življenje sem delal po tem pravilu. Kolikor se lahko spomnim. Z otroških let malo. Kakšen je bil oče? Ne vem, gotovo je bil velik, močan in me je imel rad. Morda ga sploh nisem poznal. Pravijo, da si vsak človek najbolj zapomni starše. Mater, o njej nimam predstave. Teže si predstavljam ženski obraz kot moškega. Zrasel sem v sirotišnici, to bo še najbolj prav. Ničesar

se ne spomnim. Mesto, da, da . . . bilo je neko mesto, ne to, v katerem živim zdaj, mnogo večje. Bil sem še majhen. Izgubil sem se. Hodil sem po ulicah. Iskal sem nekaj. Tržnico, zdaj vem, imel sem denar in tam so prodajali turški med, hotel sem si ga kupiti. Hodil sem in hodil in se zmerom bolj oddaljeval. Od česa sem se oddaljeval? Bilo je vroče. Bilo nas je več otrok. Vsi smo nosili modro progaste majice . . . , ne, lažem, nismo bili enako oblečeni. Tiste ulice ne bom nikoli pozabil. Bila je široka, tlakovana z belim kamenjem. Na koncu je bil trg. Tam je stalo mnogo vpreg. Črni, beli, rjavi konji so bili privezani k ograji. Bakrene ploščice na njihovih prsih so žarele kot lučke, grivo so imeli spleteno v čopke in prevezano z belimi, modrimi, rdečimi trakovi. Najlepši med njimi je bil lisec. Ponosno je stal na razkremenih nogah in opletal z repom. Glavo je imel povešeno na prsi, sunkovito jo je dvignil, tako da je vsa oprema zazvončkljala. K njemu je stopil kmet in ga potrepljal po vratu. Jaz bi bil dal vse, da bi se ga lahko dotaknil. Bil sem že zelo blizu. V prsih me je peklo od hitre hoje. Takrat sem začutil, kako me je nekdo zgrabil za vrat in me vzdignil s tal. Bila je sestra Angela. Njene oči za naočniki so se iskrile od jeze. Kričala je name. Ne vem zakaj? Imela je redke zobe in zmerom, ko se je ujezila, ji je slina silila skozi nos. Okoli naju se je nabrala kopica ljudi in se smejala. Sestra Angela me je postavila na tla in me odvlekla v obratni smeri, kot sem hotel. Obrnil sem glavo in z očmi požiral lisca, ki me je z začudenjem opazoval, se prestopil in se ponovno posvetil hrani. Sestra Angela? Ne poznam te osebe, niti se mi ne zdi verjetno, da bi jo poznal kdajkoli prej. Žarnica noče in noče ugasniti. Ta svetloba me je izsušila, počutim se kot školjka, ki je po oseki obležala na soncu. Pravijo, da pregori žica, če jo dovolj dolgo kuriš. Ni videti, da bi bila kje žica. Vse je ena sama svetleča žoga. Oči bi si moral pokriti s cunjo, pa me ne bi več bolele. Požirek vode, samo enega bi naredil. Voda je nekaj krasnega . . . hladna, sveža in kako diši. Pustil bi, da mi teče po bradi, vratu in prsih. Kapljice bi me hladile. Najboljša je studenčnica. Studenec . . . ki mu ne vidiš dna . . . samo domnevaš, da je v globini voda. Temen je in obraščen z zelenim mahom. Izpil bi vedro vode. Ohladila bi mi razgreto grlo in v želodcu bi mi postalo prijetno. Če si žejen, ne smeš vlti vode vase. Spiti moraš požirek za požirkom in vsakega pustiti nekaj trenutkov v ustih, nato pa z jezikom pritisniti na nebo, tako da se voda razleze po votlini in ti poščegeta jeziček, komaj takrat pustiš, da ti steče po žrelu. Če bom še dolgo mislil na vodo, se mi bo zmešalo. Koliko je ura? Kakšno vprašanje, kot da bi bil čas zame pomemben. Čakam in čakam. To je besedilo pesmi. Vrag jo vzemi! Zmerom sem mislil, da ne bom umrl v tej sobi. Najraje bi umrl med ljudmi, na cesti . . . to bi gledali, bil bi v središču pozornosti. Kdo je to . . . bi se spraševali. Tako kot stvari stojijo zdaj, se ne bo nihče spraševal. Nobenega ne poznam in nihče ne pozna mene. Gospa Majcenova, ta kača! Ona je kriva vsega. Nekdo me vendar mora pogrešati, saj živim med ljudmi in ne v puščavi. V hiši bodo gotovo opazili, da me ni na spregled. Morajo! Morda so že opazili in bo zdaj zdaj prišel zdravnik. Nekdo trka! Za vraga, zakaj sopem tako glasno! Nekdo stoji pred vrati. Ne, nobenega ni. Tako hitro pa spet ne gre. Kako dolgo že ležim? Nekaj ur, nekaj dni? Skozi papir ne prenika niti malo svetlobe. Zakaj sem ga prilepil?

Zaradi otrok, vedno so zijali v sobo. Preganjal sem jih in se jezil nanje, ker so se mi režali. Nisem si mislil, da me bo tako hudo doletelo. Kaj če bi molil . . . pravijo, da vsakdo v najhujši uri kliče boga. Bog, bog, kaj je to bog. Zakaj človek zmerom potrebuje nekaj, česar ne razume, da bi si razložil razumljive stvari. Ne verjamem v boga, nikoli nisem. Že kot otrok, ko sem bral sveto pismo, nisem verjel v resničnost zgodb. Jezus, kralj Peter — sami nadarjeni otroci. Še danes se spominjam, kako so ga opevali. Sestra Angela mu je rekla Peterček, kot da bi bil njen sin. Vrag si vedi, če ni imela nezakonskega pamža. Venomer je zalezovala kaplana. On okrogel kot sod, ona pa taka kot trlica. Ko je rekla Peterček, je skremžila obraz, kot da ji gre na jok, pri -ček pa ji je slina siknila skozi redke zobe. Če mislim nanjo, se mi zdi, da sem jo vendarle poznal. Pela je zelo rada. V cerkvi se je slišalo njo najbolj. Odpirala je usta, da so se ji videli zobje od sprednjih pa do modrostnih. Sovražim jo! Samo ko ne bi bil žejen. Moram osvoboditi roko. Samo stegniti bi jo moral in odpreti pipo, potem bi s prstom stisnil curek in si ga usmeril v usta. Kapljice s pipe padajo v korito. Slišim jih, kako udarjajo po lošču. Na robu krožne odprtine se nabere majhna kapljica, ki se večja, postane težja in štrbunkne v globino. Tok, tok . . . tok. Na živce mi gre to udarjanje. V tišini je še bolj nadležno. Ne gre. V rokah nimam občutka, kot da ne bi obstajali. Ena . . . dve . . . tri . . . štiri . . . Ne bom jih štel. Škoda, da ne morem govoriti s stolom. Preživel me bo. Žima, blago in les me bodo preživeli. Kaj je le s sestro Angelo? Gotovo je umrla. Že takrat je bila krepko čez petdeset. Kot sova je vihrala skozi hodnike. Ko smo jo najmanj pričakovali, se je prikazala in nas razgnala. Prepričana je bila, da se pogovarjamo o samih nesposodbnostih, čeprav smo le sedeli v krogu in igrali cvenk. Tovariši me niso cenili. Če sem se jim pridružil, jim je bilo prav enako, prav kot če se jim nisem. Nikoli me niso vabili. Jaz pa sem bil preplah, da bi se jim vsiljeval. Danes se mi zdi, da me je sestra Angela imela najraje od vseh. Res, da je name najbolj kričala, toda tako je izražala ljubezen, drugače ni znala. Samo enkrat, bilo je zvečer, me je poklicala k sebi, me pobožala po glavi in rekla, ti boš dober pastir. Nisem je razumel, takrat ne, zato pa jo danes tem bolje. Vsi kleriki so si enaki: zmerom iščejo žrtve za svojo organizacijo. Izkoristijo vsak trenutek, da te pridobijo . . . Dobro, da so jim postrigli peruti. Iz vsega delajo kapital. Iz rojstva in smrti, za oboje jim moraš plačati — krščansko človekoljubje. Sicer pa so danes vsi enaki, samo da drugi ne hlinijo v taki meri. Ljubezen, prijatelji, vse je na prodaj. Jaz imam denar, pa mi nič ne pomaga. Prepozno sem spoznal, kako je pomemben. Morda pa le ni!. Če bi si bil zanj kupil prijatelja, bi me zdaj pustil poginiti. Računal bi, da bo dedoval. Ničesar ni nad iskrenostjo in ljubeznijo. Govorim o stvareh, ki jih ne poznam. Nikoli nisem imel človeka, ki bi ga bil ljubil. Zdaj bi ljubil vsakega, ki bi mi dal kozarec vode. Spet sem pri vodi. Te kapljice še zmeraj udarjajo po koritu. Kaže, da je včeraj . . . zakaj včeraj, kaj pa če je bilo predvčerajšnjim ali pred dvema urama. Lahko bi štel kaplje in tako ugotovil čas. Šestdeset kapljic ena minuta. Šestkrat nič je nič . . . šestkrat šest je šestintrideset . . . dve ničli . . . tri tisoč šesto . . . v enem dnevu jih pade . . . dvakrat šest je dvanajst . . . ne gre na pamet. Okrog sto tisoč jih bo. Domneval sem, da jih je

več. Danes bi moral iti na postajo po premog. Zadnje čase sem se tam še najbolj počutil. Bilo je zmeraj polno ljudi. Niso me opazili, preveč zahtevam od njih. Hiteli so sem in tja. Včasih sem sedel v čakalnici in jih opazoval. Prihajali so zmerom novi, vendar nikoli nisem videl dvakrat istega, morda sem ga videl, pa se mi je zdel le drugačen. Razdelil sem jih v tri skupine. Eni so brali časnik in reševali križanke, nadlegovali so svoje sosede, ker se niso spomnili imen rek, krajev, mest. Drugi spet so neutrudno jedli, nekateri pa so samo posedali, se ozirali na uro in čakali. Slednji so se mi zdeli najbolj obžalovanja vredni. Z očmi so požirali veliko kolodvorsko uro in jo primerjali s svojo na roki. Bili so zelo dosledni, dva ali celo trikrat so odhiteli na peron, da bi se prepričali, kdaj odpelje njihov vlak. Nekateri od njih so si tudi kupili časnik, vendar niso utegnili prebrati vrstice. Strmeli so v kos papirja kot prej v tla. Zmerom so se pustili zmotiti . . . Ko je vstopil novinec, so pogledali vanj in nehote spet na uro, enako je bilo, če je zapiskala lokomotiva. Ponavadi so se ti ljudje že mnogo časa pred odhodom vlaka odpravili na peron. Zdelo se jim je, da jim bo čas tako hitreje potekel. Drugačni so bili prežvekovalci. Da . . . to je pravi izraz zanje. Sedeli so po klopih in žrli kot krave. Ko jim je zmanjkalo, so šli po novo zalogo k stojnici. Čeljusti so jim mlele kot mlinski kamni in potisnile zalogaj od leve k desni ličnici, tako da so jim te nabrekli. Oblizovali so si mastne prste in potem so zgrabili za steklenico piva, ki je stala na tleh. Zeleno steklo je bilo rosno. Po vratu steklenice so drsele kapljice in puščale srage. Z desnico so objeli trup steklenice in si jo nastavili k ustom. Ustnice so obkrožile steklo, samo zgoraj so pustile majhno odprtino za zrak. Hladna tekočina jim je zaklokotala v grlu. Jabolko jim je skakalo gor in dol kot bat parnega stroja. Ko so jo izpraznili, so si s hrbtno stranjo roke obrisali penasta usta. Kako suha usta imam. In ta grenak okus, ne, niti ni tako grenak. Kovinski okus se mu reče. Skozi nos ne morem dihati, odprl bom usta. Ne vem, morda so že ves čas odprta. Imam občutek, da mi na prsih leži kamen. Vsakič ko vdihnem, zajamem premalo zraka. V prsih me skeli. Nobenemu ne bo mar, ko bom umrl. Vrgli me bodo v jamo . . . konec. Vroče je. Srajca je mokra in se mi lepi na telo. Zanimivo, potim se, usta pa so suha. Dolgo ne bom zdržal v tem položaju. Govorim, ko da bi si lahko pomagal. Ne bom zdržal. Grozno je vedeti, da si prepuščen na milost ali nemilost . . . komu? Neznancem, za katere ne veš, ali obstajajo. Vse je prazno, neosebno, kot da bi bil sam na svetu. Ne, ni tako . . . upam, še zmerja . . . vdrli bodo v stanovanje . . . rešen bom! Počutim se lahkega . . . plavam po zraku . . . žge me v prsih . . . boli . . . pomagajte! Joooo . . .

Konec.

U. je umrl.